30

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA

DE

ÆTATIS MVTATIONE MORBORVM CAVSA ET REMEDIO

QVAM

PROPITIO SVMMO NVMINE

PRÆSIDE

DN. FRIDERICO HOFFMANN

FACVLTATIS MEDICÆ SENIORE ET h. t. DECANO

PRO LICENTIA

SVMMOS IN MEDICINA HONORES IMPETRANDI

Ad d. Maji Anni M DCC XXIIX.

PVBLICÆ DISCEPTATIONI SVBMITTET

GOTTLOB HEINRICH BVDÆVS.

BVDISSA-LVSATVS.

HALAE MAGDEBVRGICAE,

Typis JOH. CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typogr.

DISSERTATIO INAUGURALIS
DE

ÆTATIS MUTATIONE MORBORUM CAUSA ET REMEDIO.

PROOEMIUM.

INgens quidem morborum, quibus mortalium genus ſubinde affligitur, eſt numerus; ſed immenſa quoque Numinis miſericordia factum, ut innumera paſſim in univerſa rerum natura ad eosdem tam arcendos, quam ſanandos, proſtent auxilia. Etenim non modo illa tria ſic dicta naturæ regna amplum ſuggerunt apparatum rerum, quæ ſalutari & medicinali pollent virtute, ſed & ipſa elementa, quæ omnium

naturalium, & maxime vivorum corporum, constituunt naturam, ejus indolis ac virtutis sunt, ut accommodatam adversus multos & difficiles morbos præbeant medicinam, testantibus id clare satis puris aquarum fontibus, maximeque iis, qui acidularum & thermarum nomine insigniuntur. Catholicum illud, aëreo-æthereum, quod vitam fovet ac sustinet fluidum, tam salubrem in sinu fovet facultatem, ut multæ longæ ac rebelles sint passiones, quæ non nisi aëris mutatione sanescunt. In ipsis alimentis, quibus omnes ad vitam & sanitatem servandam perpetuo indigemus, vis recondita est medicinalis, & jam pridem vel experientiæ suffragio in comperto, depromta ex diætetico fonte remedia in vincenda morborum difficilium pertinacia, iis quæ e pharmacia petuntur, Galenicis æque ac chymicis, longe esse anteferenda, uti quidem vinum, lac, serum lactis, jura & gelatinæ carnium, decocta avenacea, hordei, axungiæ animantium, olea expressa, planum faciunt testatumque. Neque vero tantum in iis, quæ extra corpus posita, salubris & medicamentosa latet virtus, verum, ita etiam a summo opifice sapientissima illa corporis humani structura est fabrefacta, ut ad morbos expugnandos non mediocre symbolum conferat, eaque propter ipsi quandoque morbi medicina sint & adversus morbos præsidium. Luculento exemplo sint febres, in quibus motuum intensiorum beneficio sæpenumero non modo causæ, quæ febrem excitando perniciem intentarunt, amoventur, sed & multæ graves & chronicæ passiones, uti epilepticæ, convulsivæ & spasmodicæ, abiguntur & corpus firmio-

miorem ſanitatem, majus robur majoresque vires acquirit. Quod quidem ſicuti in febribus, nec non ſanguinis excretionibus, a varia conditione varioque motu fluidorum evenit; ita non minus in ſtructura, conformatione atque textura ſolidorum ſingulare latitat artificium, quod in medicatione morborum præcipuum ſæpe curationis punctum abſolvit. Emicat id, ut mittamus alia, ſub mutatione ætatum, cuius magna vis eſt tam ad inducendam morborum diſpoſitionem, quam eorundem ſanationem, utrumque non aliam ob cauſam, quam mutatam ſub ætatis periodorum temporis decurſu ſolidorum fabricam atque texturam. Quod penitius noſſe, quum in arte noſtra magni ſit momenti, dignum curatiori indagine mihi viſum fuit argumentum, idque inaugurali hoc ſpecimine mihi ſumſi evolvendum, ſummum Numen ſupplex implorans, ut auxilio ſuo labori velit adeſſe clementer.

§. I.

IN perquirenda igitur ſalutari mutatæ ætatis adverſus morbos efficacia, haud abs re erit præmittere nonnulla, de proxima hujus effectus cauſa, ſolidis nempe corporis noſtri partibus earumque natura, actione atque ad vitam & ſanitatem tuendam, ad morbos ingignendos eosdemque rurſus abigendos potentia. Veteres, ac inter hos maxime GALENVS, cum iis, qui ex poſteris preſſius ipſius veſtigiis inſtiterunt, neglectis plane ſolidorum vitiis, a fluidorum tantum labe, intemperie, vel corrupta ac depravata indole, omnium fere morborum ortum ac cauſas derivarunt.

Hinc

Hinc ſi monumenta eorum, qui poſt GALENVM per multa ſæcula Medicinam opere & ſermone agitarunt, evolvimus, vix quicquam aliud in explicanda morborum generatione invenimus, quam ſanguinis abundantiam & inopiam, bilem flavam, vel atram, aut pituitam eminentem, vel horum quatuor humorum intemperaturam, vel eorum putredinem, vapores infenſos & præternaturales humorum in partes fluxiones, quibus poſtea medendi methodum accommodarunt, unice in corrigendis, vel evacuandis, intemperie, aut vitio laborantibus humoribus, occupatam. Reliquæ quas in dogmatica morborum diſquiſitione tradunt cauſæ, mera licet grande ſonantia ſunt nomina, humidum radicale, calidum innatum, potentiæ attractrices, expultrices, retentrices, antipraxiæ viſcerum, idioſyncraſia, ſympathia, venenata qualitas, & id genus plura, quæ tamen ad intelligenter explicandam morborum geneſin & invenienda congrua adverſus hos præſidia, nullius plane uſus ſunt atque momenti.

§. II.

Jam quidem priſcis Medicorum facile condonandum, quod in vitæ, ſanitatis & morborum cauſis eruendis cœcutierint, & alienas prorſus foverint opiniones, quum ipſos non modo exquiſitior corporis humani ſtructuræ notitia & genuina partium functio, ſed & vitalis ille humorum in circulum abiens motus, omnium in corpore actionum fundamentum, latuerit. Noſtris vero temporibus, poſt divinum illud circuli ſanguinis multaque alia præſtantiſſima inventa, in luce palpare non amplius licet, ſed ægre merito ferendum, quod pathologica doctrina a plurimis recentiorum, ſuperiori etiam adhuc ſæculo, non melius fuerit ex-

culta

culta, quæ tamen unica & vera rationalis & tutæ therapiæ basis. Fuerunt enim, qui, licet non ex quatuor morbosis Galenicorum humorum, ex aliis tamen non minus gratis suppositis fluidorum vitiis, morborum duxerunt incunabula, acido scilicet & viscido, pituita, bile & acido, acrimonia varia, salsedine, dyscrasia salino-sulphurea, scorbutica impuritate, morbificis fermentis, succorum crassitie, plenitudine, venenata qualitate, spirituum obfuscatione, fixitate, male posthabito perverso habitu & vitio solidorum.

§. III.

Neque etiam nostro hoc ævo ferendum esse existimamus, quod docti quidam & celebres Medici in explicandis medicis rebus, & maxime quidem morborum ætiologia, nova quædam principia, seu mavis nomina, quæ plus essentiæ substantiarum spiritualium & intelligentium, quam rerum corporearum quadrant, obtrudere & infelici sidere introducere contendunt, dum vitæ & mortis, sanitatis & morborum causam, quin hos curandi facultatem, in spirituali quodam, interno vitali sensu, cognitione & intentione prædito ac motus ad certum finem, certo gradu dirigente principio constituunt, & inter materiales morborum causas, exclusa fere omni salsa pathologia, præter humorum abundantiam, admittunt fere nihil. Ens enim ejusmodi metaphysicum & depromta inde abstrusa principia, ex sententia Dn. PRÆSIDIS, nullius usus, eo quod minus sufficiunt claris & distinctis in pathologicis eliciendis conceptibus, qui tamen ad omnem veritatem & demonstrativam cognitionem requiruntur, neq; etiam formandis accommodis curandi indicationibus serviunt. Hinc rectius utique ejusmodi amplectenda esse principia censemus,

ſemus, quorum ductu ex cauſis proximis, ſenſui & rationi obviis, in pathologicis ratiocinatio & in therapevticis medicatio adornatur, quæ potiſſimum ſuppeditat, ſolidorum & fluidorum, e quibus corpus coagmentatum, natura, vis atque operatio mutua intimius cognita, quam recentiores Mechaniſmi nomine efferunt.

§. IV.

Et profecto juſta nobis ſuppetit cauſa reprehendendi eos, qui ad occulta ejusmodi principia & ſterilia nomina confugiunt, quum ex perquiſitiore ſolidorum cognitione, plurima in medica doctrina perquam facile ac commode enodari & ad rationes revocari queant. Adducemus in exemplum inevitabilem moriendi neceſſitatem. Hæc quidem inventu non adeo difficilis iis, qui rerum corporearum naturam callent, illis vero, qui hac deſtituuntur, abſtruſa mirum videtur, ut etiam ad ſpeculationes a corporis natura plane alienas delabantur, quaſi tum energia principii vitalis vacillet, deficiat iſtudque a motu in corpore ſuſcitando deſiſtat. In corpore potius, non ſpirituali ente, cauſa interitus quærenda, mutata ſcilicet ſtructura ſolidorum, quæ regunt, movent & impellunt fluida, quæ ſaluberrimas ſecretiones atque excretiones ſuſtentando, mortem morbosque avertunt. Jam ipſis ſenſibus manifeſtum eſt, carnes, tendines, ligamenta, oſſa, vaſa, longe flexiliora, poroſiora eſſe & molliora in junioribus, in annoſioribus vero & decrepitis duriora, compactiora & ſolidiora, ductibus & poris coarctatis, reddi; unde vel domeſtico experimento conſtat, longe intenſiori coctione annoſiorum animantium carnes indigere, quam juniorum, ut molleſcant. Quum igitur ingraveſcente ætate fibræ non modo rigidiores & duriores evadant, ſed & pori, ductus & canaliculi anguſtentur

& coa-

& coalefcant, ex neceffitate utique mechanica fit, ut utiliffimæ nutritioni, viribus ac robori fervientes in corpore functiones, fecretio fcilicet rofcidi nutritii fucci, fluidi fpirituofi in cerebro & fpinali medulla, liquoris chylofi in villofa inteftinorum & feminalis in teftium canaliculofa fubftantia, minuantur ac fufflaminentur. Dein, quum pariter minima illa vafcula, quæ impurarum & fuperfluarum partium emiffioni deftinata, maximeque ea, quæ cuticulari excretioni ferviunt, lapfu temporis collabantur minusque patula fint, remanent recrementa ac vitales fuccos inquinant. Vtrisque vero junctim penfitatis, non mirandum, morbos ipfamque mortem fenfim neceffario gigni atque demum induci, quemadmodum id latius, primus deduxit *Dn.* PRÆSES in *med. rat. fyftem. tom. I. Sect. I. cap. I.* nec non *differt. de fato phyfico & medico.*

§. V.

Cognita hac neceffaria mortis, in mutata folidorum textura conftituta caufa, in proclivi eft rationem reddere, quare ante diluvium adeo longævi fuerunt homines, ob fubtiliora fcilicet, tenuiora & temperata a craffioribus & feculentis partibus immunia, quibus ufi funt, elementa, quæ poft univerfalem inundationem inter fe commixta, impuriora facta atque corruptioni magis obnoxia. Facile exinde quoque caufa elucefcit, quare incolæ regionum montanarum, qui fubtiliori ac puriori aëre, aquis & alimentis purioribus fruuntur, uti in Helvetia, Bohemia, & in Italia Alpibus vicino tractu, graviores ætate fiant iis, qui in depreffis locis aërem & alimenta infecta atque inquinata hauriunt. Neque minus id ad ufum hinc decerpere licet, quod ad vitam fanam & longam conciliandam nihil aptius fit aëris puri & temperati, potus limpidi ac tenuis & ciborum mollium ac facilis folutionis ufu, lenibus fri-

ctionibus & iunctionibus poros ſimul apertos ſervando & perſpirationem eliciendo.

§. VI.

Quam ſingularis porro utilitatis exquiſitior ſolidarum & aptitudinis earundem ad motum tam recipiendum, quam propagandum ſit cognitio, ad plurima in pathologicis clare & diſtincte explananda, luculenter confirmant morbi ſic dicti hæreditarii. In vulgus quippe notum eſt, parentes phthiſicos, hypochondriacos, calculoſos, podagricos, epilepticos, melancholicos, quin haud raro hydropicos & cachecticos, gignere infantes ad eosdem morbos proclives & iisdem plerumque obnoxios. Huius cauſam ſi quis idearum ſeminalium, ſpirituum, vel principii vitalis peculiarem labem, vel diſpoſitionem ſuggerere velit, is certe verba dabit ſterilia, quæ ad explicandum intelligenter & inveniendа remedia uſus plane nullius. Fundamentum potius nativorum ejusmodi morborum in vitiata ſtaminum, fibrarum & vaſorum e quibus corpus coagmentatum eſt conformatione, illarum nimia ſive laxitate, ſive ſtrictura & tenſione, ac horum nimia vel amplitudine, vel anguſtia, ab ipſis parentibus connata, reperiundum. Hæc vero qui novit atq; perpendit, facile judicabit, morbos per nativitatem in liberos translatos, difficulter ſanationem recipere, eo quod omnium difficillimum ſolidæ cujusdam partis conformationem aliam facere & immutare. Habebit quoque perſpectum, a parentibus morboſis prognatis, exquiſitam vitæ victusque ſervandam eſſe rationem, ne deliteſcens ſolidæ partis labes ex fluidorum vitio invaleſcat & in morbum erumpat apertum.

§. VII.

Eadem hæc alia atq; alia ſolidorum, quoad habitudinem fibra-

fibrarum, vaſorum, pororum, nervorum ac minimorum ductuum, in unione & cohæſione, textura atque ſtructura, vera præterea cauſa eſt, quod unus altero robuſtior, facilius ægrotet, facilius quoq; vel difficilius ſaneſcat, nec non ratione animi mobilior ſit, vel torpidior & ad hos vel illos animi affectus magis, vel minus proclivis. Verbo: hæc ſolidorum ſtructuræ diverſitas, eſt cauſa diverſitatis operationum in functionibus animalibus, vitalibus & naturalibus. Vulgo quidem, ſecundum GALENVM ipſiusque ſectatores, hæc temperamentis, ſive ſanguinis & humorum temperiei & intemperiei, adſcribuntur, ſed abſonam & a veritate alienam hanc eſſe opinionem, vel ex eo clare pateſcit, quod actiones illæ, quæ temperamentis, ſanguineo, cholerico, melancholico & phlegmatico, vulgo tribuuntur, mutare & corrigere arduum & vix ſit integrum, quod tamen, ſi naturua & temperies fluidorum earumdem cauſa eſſet, facillime, mutato aëre, victu & vivendi genere, fieri poſſet. Contra ea ipſa experientia uberius confirmat, nihil magis tam ad mutationem ipſius ſic dicti temperamenti & actionum corporis ſecundum ipſam naturam, quam etiam morbos ipſorumque productionem conferre, quam ætatem eiusdemque viciſſitudines. Ratio pariter in procinctu, quia videlicet labentibus annis, interea temporis ſolida, per quæ fibroſa ſtamina, membranas, vaſa, nervos, ligamenta, tendines & oſſa intelligimus, immutantur, eaque propter in motu, tam progreſſivo, quam ſecretorio & excretorio, ipſa quoque temperie fluidorum, ingens contingit mutatio.

IIX.

Antiquiſſima hinc iam priſcorum Philoſophorum fuit ſententia, certis annis & quæ ex his conficiuntur ætatibus, occultam & plane peculiarem ineſſe virtutem

immutandi hominis valetudinem & corpus ad varios morbos ipsamque mortem disponendi. Scitum potissimum hanc in rem est VERVLAMII effatum: *haec intestina illa calamitas, quam nulla ars, nulla humana industria effugere, sed ne reprimere quidem potest. Etenim si cui ab ortu temperato vel ÆSCVLAPIVS praesit, qui illum ab iis, quae foris sunt, aut quae intro sumuntur causis, salvum & incolumem sic tueatur, ut nullum inde corpus detrimentum capiat; is tamen a semetipso suaque sponte magis magisque conficietur consumeturque, donec extremum vitae spiritum edat. Illuc dum contendit, plurimas hoc interim spatio mutationes necessario sustinet. Has qui annorum spatiis & intervallis dimensi primum discreverunt, simul aetates appellarunt, ut sit aetas id vitae curriculum, quo luculenter corporis constitutio per se suoque nutu mutatur.*

§. IX.

Maxime omnium vero septenario multum detulerunt numero, & annos numerantes septimum quemvis vocarunt climactericum, quasi singulorum lapsu homo tanquam per gradus & scalas ad perfectionem viriumque robur, & retrogrado postea cursu ad decrementum rursus vitaeque interitum vergeret. Nec sine ratione. Potiores enim in corpore humano mutationes exserunt se ad ductum numeri septenarii. Scilicet ter septima hebdomade embryo in utero primum motum edit & sex septima ad partum est paratus. Infante in lucem edito, septimo mense dentes exitum moliuntur atque erumpunt; bis septimo mense stomachi ea firmitas facta, ut cibum capere & digerere possit; ter septimo mense pedes in incessu, & lingua in loquela officio fungi incipiunt; septimo anno primi decidunt dentes, mentisque & sensuum internorum operatio-

rationes cum ingenii viribus sese primum exserunt; bis septimo anno pili in pube crescunt, in feminis menses exsolvuntur, in testibus quoque adolescentum spermatici liquoris secretio inchoat & utrisque potentia generandi accedit. Inde ad ter septimum usque annum corpus in longitudinem & caput magnitudinem excrescit debitam, barba in mento comparet & animae facultates sese magis produnt. A vigesimo quinto ad trigesimum quintum annum, corpus in amplitudinem extenditur, ossa magis solidescunt, membra nanciscuntur firmitatem ac robur & corpori maxima est agilitas animoque & ingenio vigor. Tum perstat idem corporis robur ad quadragesimum usque nonum annum, quo sensim diminuitur, in feminis mensium fluxus subsistit, potentia generandi deficit, & ingravescente magis aetate, sub senectute successive vires decrescunt animi, ingenii & corporis, actiones vitales, naturales & animales labascunt, donec demum penitus concidant.

§. X.

Propius vero nostrum institutum & scopum maxime medico-practicum tangit, quod ab hac solidarum corporis nostri partium, quoad texturam, structuram & conformationem, in figura & magnitudine per aetates, sive certas annorum periodos, facta immutatione, peculiaris in certis partibus cuivis aetati propria ad producendos morbos emergat dispositio. In quo quidem illud inprimis observatione dignum videtur, quod hinc oriundi aetatum morbi a capite & superioribus incipiant, & postea per gradus quasi ad inferiora descendant, & collum, fauces, pectus, praecordia, hypochondria, imum ventrem, pelvim & partes extremas occupent. Ratio huius observati in proclivi & haec esse videtur. Scilicet quemadmodum sapiens na-

tura, ſic in efformando embryonis uteri incluſi corpuſculo verſatur, ut primum caput cum cerebro ipſaque ſpinali medulla, poſtea thoracem, abdomen & partes externas ad perfectionem ſuam perducat, ita etiam eadem hæc extra uterum occupata primo omnium eſt, ut caput ad iuſtam ſuam magnitudinem & perfectionem provehat, poſtea pectoris elaborationem intendat & œconomiam motuum vitalium recte inſtruat, ac demum ad reliquas inferiores partes rite perficiendas & ad iuſtam magnitudinem ac proportionem traducendas omnem laborem atque operam conferat. Hæc autem quum nonniſi expandendo & dilatando debito modo canales & eorum diametros, tonum & robur fibris motricibus conciliando & maiori ſanguinis ac humorum copia affluente perfici queat; neutiquam mirandum eſt, ſi hæc omnia non ſecundum regulam, ordinem & proportionem rite fiunt, ſed humores plus iuſto ad partes ampliandas & nutriendas adducuntur, iique minus temperati & mobiles ſunt, vel forſan deflectunt a debitis ſuis viis & alias ſedes aliaque loca occupant, varias ex humorum ſtagnationibus, ſtaſibus, morboſas affectiones in partibus pullulare ac infeſtare.

§. XI.

Is autem eſt naturæ proceſſus & hic morborum ætatum proventus. In infantibus caput quam maxime tam quoad externas, quam internas partes patitur. Tunc enim variæ in facie exulcerationes, achores, favi, in ore aphthæ, in oculis & auribus humiditates, in narium cavo coryzæ obſervantur, nullaque ætas tam facilis & promta ad concipiendam levi ex cauſa, uti ex ſolo lactentis matris terrore, epilepſiam, quam hæc ipſa infantilis. Circa menſem ſeptimum, quum ordinario

nario

nario naturæ curſu dentes pronumpere incipiant, a dolore & vellicatione nervoſarum in gingivis fibrarum, totum ſyſtema nervorum per conſenſum irritatur & valide afficitur, unde in difficulter dentientibus pavores, vigiliæ, febres, convulſiones epilepticæ, oppreſſiones pectoris, ventris tormina, cum nimio alvi profluvio, vel interdum eius conſtrictione, obſervantur. Qualia generis nervoſi præternaturalia pathemata, ob ſummam in infantili corpore imbecillitatem, a lacte copioſo, ſtagnante, corrupto, corroſivo reddito, quam facile proveniunt & plures etiam infantes interficiunt. In pueris dein usque ad decimum quartum annum, tinea in capite, tumores glandularum in collo, in nucha parotides tumefactæ, acres oculorum defluxiones, aurium & narium fluxus interdum purulenti, tuſſes ferinæ, convulſivæ, inflammationes anginoſæ, in quibusdam ſcrophulæ obſervantur. Ob ligamenta quoque adhuc valde laxa & flexilia luxationes, in humeris præſertim & vertebris dorſi, & gibboſitates facile, accedente cauſa quadam externa violenta, proveniunt. Et quum in hac ætate valde dulces & temperati ſint humores, quibus lumbrici in inteſtinorum tenuium anfractibus promte nutriuntur & ſuccreſcunt, ab horum morſu importuno ſæpe epilepticæ & convulſivæ artuum agitationes infeſtare ſolent.

§. XII.

Circa decimum quartum poſtea annum, ſanguis paullo tenuior, calidior & copioſior redditus, efficit, ut pili prorumpant in pube, ut teſtium quoque fabrica elaboretur inque eorum minutiſſimis canalibus ſuccus lymphaticus ſpirituoſus ſeminalis ſecernatur, in feminis vero uteri vaſculoſa compages amplietur, canales tortuoſi explicentur, ſanguinem ſuperabundantem

reci-

recipiant eundemque nimis accumulatum demum eructent. Circa hanc ætatem, quæ pubertatis nomine venit, maior vigor maiusque robur accedit partibus solidis, vox etiam sonora redditur, sique sanguis non liberum per uteri oscula invenit exitum, sed refluit & regurgitat ad ventriculi & intestinorum tunicas nerveas, nec non vasculosa abdominis viscera, gravia & varia sæpe femellas premunt incommoda, ut sunt vagi æstus, inappetentia, virium deiectio, corporis lassitudo, tabescentia & id genus plura. A decimo quarto ætatis anno usque ad vigesimum primum, quæ adolescentiæ periodus, in habitu potissimum corporis spongiosiori, pluribus & exilibus vasis præditis, eaque propter ad plenitudinem succorum ipsa natura proclivibus, sanguis paullo maiori impetu fertur ad caput, unde in adolescentibus dolores & exæstuationes capitis, aurium tinnitus, narium siccitates & hæmorrhagiæ, dolores quoque oculorum, immo interdum phrenitides, præsertim ab incitatiori ad studia impetu, vel gravi animi affectu, suboriri & hanc ætatem graviter infestare solent.

§. XIII.

In iuventute, quæ a vigesimo quinto usque ad trigesimum quintum annum porrigitur, in thoracis cavitate plures sedem obtinent passiones. Tum quippe præter tusses siccas & defluxiones acres salsas ad epiglottidem & arteriam asperam, hæmoptyses, pleuritides veræ & spuriæ, vomicæ, tubercula pulmonum, abscessus, phthises, febres hecticæ, tabes, asthmata convulsiva, cordis vehemens & crebra palpitatio sese produnt. In iuventute enim cordis atque arteriarum maior potentia motrix elastica systaltica succrescit, pullus fit validior ipseque sanguis magis attenuatur & intestino

testino valde fervet motu, inde uberior sanguinis calidi portio, quam promte & facile in arterias laterales, quæ ordinario lympham vehunt, urgetur, & vel stasin ibi concipiendo firmam, vel nimium distendendo & aperiendo vascula, jam nominatos morbos excludit. Observatum quoque per frequentem dissectionem corporum morbis defunctorum est, in juvenili ætate concretiones polyposas, membranaceas in vasorum cordi vicinorum cavitate, frequentissime generari & ad pectoris morbos, præsertim funestos & incurabiles, multum conferre, atque cordis contumaci palpitatione, pulsu inæquali, spirandi angustia, ceu certis indiciis, se prodere. Quod autem in juvenili & virili ætate familiariores fiant polypi, quam in aliis, hæc videtur ratio, quod cum validiori cordis & arteriarum impulsu, crassiores & graviores sanguinis & succorum partes, longe facilius & arctius compingantur, coeant & concrescant.

§. XIV.

Post annos juveniles sequuntur viriles, quos nonnulli a trigesimo quinto ad quinquagesimum usque nonum computant. Hac in ætatis periodo, summus vigor & valor partium solidarum, promtior quoque succorum progressivus motus & calor intensior, unde fit, ut accedentibus aliis causis externis sanguinem nimium commoventibus, vel etiam subito in motu sistentibus, febres inflammatoriæ, acutæ, ardentes, phreneticæ, erysipelaceæ, arthriticæ, nephriticæ oboriantur. Hoc quoque temporis spatio, ob increscentem, perfecto jam corporis incremento, succorum copiam, in dispositis sanguis per hæmorrhoidalia vasa effertur, minusque rite exsolutus, varia inducit incommoda, moliminum hæmorrhoidalium nomine passim nota. Postea notabiliter, in sexu præsertim sequiori, decrescit ac

minuitur vis ſyſtaltica vaſorum infimi ventris, neque amplius prodit menſium fluxus ceſſatque vis generativa, tum pariter in viris, ab anno ſcilicet quinquageſimo ſexto, ad ſexageſimum tertium, lentior fit ſanguinis circuitus per hepar & ſanguinea corporis viſcera, ac non modo in feminis, ſed & viris, exſurgunt illi morbi, qui a motu lentiori & ſegniori progreſſu ſanguinis per viſcera eorumque ab humoribus ſtagnantibus infarctu proficiſcuntur. In viris maxime, qui antea hæmorrhoidali fluxui aſſueti, eundem non amplius experiuntur, pullulat nephritis, calculus renum, icterus, colica convulſiva, cachexia, hydrops, quartana, morbus niger, hæmorrhoides coecæ, vel etiam nimium fluentes, mictiones cruentæ, nec non apoplexia.

§. XV.

Poſt annum ſexageſimum tertium, ad ſeptuageſimum ſeptimum & quæ ſequuntur annos, tonus ſolidorum longe magis frangitur, partes incipiunt ſiccescere, rigeſcere tubulique anguſtari. Hinc vero perſpiratio minuitur, remanent impuri ſucci, quibus ſanguis & ſuccus nutritius inquinatur & ingens fit acrimoniæ ſalinæ proventus, qua ſerum imbuitur, ut morbi ſeniles & decrepitæ ætati familiares pullulent, quales ſunt marcor cum rugis, ſcabies ſicca, puritus circa anum, virium languor, dyſuria, ſtranguria, teneſmus, veſicæ calculus, impotentia virilis, podagra nodoſa. Quin ſuccreſcit ſenſim dyſcraſia ſcorbutica adeo corruptiva, ut partes extremæ in ſenibus etiam leviter læſæ, facile tangantur ſphacelo, vel hic etiam ſponte oriatur.

§. XVI.

Per omnem igitur ætatis flexum peculiares quidam morbi, ob ipſam corporis, maximeque ſolidarum

ipſius

ipſius partium, mutatam habitudinem, infeſtant, quos inter noſtris quidem in oris frequentiſſimi ſunt quos hactenus enumeravimus. Nec tamen dubitamus, quin in aliis locis & regionibus, longius a nobis remotis aliaque temperie gaudentibus, aliæ adhuc ætatum paſſiones, & hæ quoad ſymptomata a noſtris diverſæ, ſint ſolennes. Patet hoc ipſum iam ex HIPPOCRATIS monumentis, qui quidem *Sect. III. aph.* 24 ad 31. morbos cuivis ætati proprios atque conſuetos longa enumeravit ſerie, & primus hanc veritatem ipſa experientia habuit perſpectam; ſed non omnes quorum mentionem iniicit, in iis qui zonam temperatiorem incolunt obſervantur, nec iisdem quam in calidiori tractu incedunt pathematibus. Neque etiam cenſendum eſt, in omnibus ætatibus, omnibusque individuis, ſemper ita exacte præſto eſſe hos morbos, ac diximus, ſed experientia utique teſtatur, pro temperamentorum, ſolidarum partium & habitus corporis varietate, maiori, vel minori fibrarum ſenſibilitate, diverſa etiam vitæ victusque ratione, vel anticipare, vel poſtponere, maiori aut minori vehementia invadere, nec non has, vel illas partes magis occupare ac detinere.

§. XVII.

Quemadmodum vero quævis ætas ad ingignendos certos in his vel illis partibus morbos conſpicuam vim habet atque potentiam; ita viciſſim notatu dignum, quod hæc, vel illa vitæ periodus, a pathematibus quibusdam, reliquis ſolennibus, ſecundum ſuetum naturæ ordinem, immunis ſit. Sic experientiæ calculo conſtat, infantes & pueros capitis quidem morbis & epilepticis maxime convulſionibus, frequentiſſime affligi; ab inſultibus tamen paralyticis, apoplecticis, nec non ab affectibus ſoporoſis, hemiplexia, vertigine, melancho-

lia & insania, liberos esse. Ratio hæc subesse videtur. Postremi hi capitis affectus a nimia sanguinis & humorum congestione, a spasticis partium imi ventris, vel etiam externarum constrictionibus producta, ortum trahunt, eo quod inde vasorum cerebri nimia fit distensio, sanguinis in iisdem stagnatio, infarctus, eorundemque demum ruptura cum subsequente humoris effluxu. In infantibus vero & pueris humores magis serosi, quam ipse sanguis redundat, partes solidæ flaccidiores atque remissiores, ut sanguis non tanto impetu ad caput possit urgeri. Pari ratione in puerili & infantili ætate constituti, a pleuritide, tam vera, quam spuria, hæmoptysi, phthisi, hectica, pulmonum abscessibus, vomicis & inde resultante tabe ac tussi purulenta, minus infestantur; eo quod omnes hæ passiones, & abundantiorem, & tenuiorem sanguinem, cum intensiori in vasa thoracis impulsu requirunt, quæ in teneris eiusmodi non præsto sunt corporibus. Neque etiam infantia & pueritia spasmis præcordiorum & hypochondriacis, hæmorrhoidibus & inde oriundis incommodis, nephritidi, calculo renum, arthritidi, chiragræ, podagræ, ictero & scorbuto patet. Tum enim corpus magis perspirabile, quam in virili & senili ætate, humores quoque tenuiores expeditius feruntur per viscera abdominis, quam si spissiores facti sub senio.

§. XVIII.

Contra ea adultior ætas hoc habet singulare, ut non facile corripiatur morbis infantum, tinea scilicet, achoribus, favis, tumoribus colli & parotidum, aurium fluxu, item epilepsia & motibus artuum convulsivis. Senum etiam grandævorum pathematibus minus patent, qui ætate consistunt & vegeti sunt. Potissimum periculum sphaceli ex causa interna ipsis non imminet, eo

quod

quod in ipſis ſucci magis defecati promte circumaguntur & ipſarum quoque fibrarum tonus vegetior eſt. Nec ulcera ſcorbutica cacoëthea hos tam frequenter detinent, quam ſenes, in quibus ob excretiones minus rite ſuccedentes cutisque ſpiracula minus pervia, humores impuri & ſuphurea ſalſa diatheſi imbuti, facile ulcera ſordida inducunt. Qui vero ætate magis provecti, nec hæmoptyſi, nec phthiſi, nec febribus ardentibus, nec ſynochis, nec malignis, facile implicantur. Neque etiam hos torquent familiares illæ juvenibus ac viris, in noſtris maxime ſeptentrionalibus oris, ſtricturæ ac ſpaſmi diaphragmatis & ventriculi cum pathematibus ex vitio hypochondriorum, vel ſyſtemate nervorum præter naturam affecto. In juvenibus quippe maior adeſt toni intenſio, fibræ magis tenſæ & ad dolorificas ſpaſticas criſpaturas magis proclives; in ſenibus vero ob rigiditatem fibrarum & fluidi nervei, quod ſenſum & motum diſpenſat, inopiam, non tantæ, nec tam promte corrugationes & ſtricturæ in nervorum & fibrarum ſyſtemate oboriri queunt. A vermibus quoque ſenes non experiuntur incommoda, ob ſuccos valde acres, ſalſos & impuros, qui verminoſæ progeniei minus favent, ſed potius adverſantur. Non minus grandævi a peſte aliisque contagioſis morbis raro tentantur, quia eminens apud ipſos prima in regione acor, & in venis acrimonia ſalſa, ſubtilitati & tenuitati, qua contagium motu inteſtino ſeſe propagare ſolet, multum reſiſtit eiusque deleteriam vim reprimit atque infringit. Tenendum tamen in genere: hæc omnia ita quidem communi maximeque ſolenni more accidere, extra ordinem vero, licet rariſſime, fieri omnino poſſe, ut regula patiatur exceptionem, ac ſenes puerorum, vel juvenum & virorum, hi viciſſim ſenum morbis obnoxii ſint,

tum maxime, quando eminens error in diæta & vitæ ratione admiſſus fuerit, vel hæreditaria diſpoſitio, aut alia quædam externa valida cauſſa acceſſerit.

§. XIX.

Sicut autem porro ætatis mutatio magna pollet potentia ad inducendam corpori morboſam diſpoſitionem; ita eundem annorum vitæ decurſum hanc iterum tollere, per ipſam conſtat experientiam, adeo, ut id, quod pueris, adoleſcentibus & juvenibus moleſtum fuit, ingruente ſenio, ceſſet atque exſpiret. Teſtatur id luculentis verbis HIPPOCRATES *Sect. II. aph.* 20. *quibus*, inquiens, *quum juuenes ſunt, ventres humidi, his ſeneſcentibus ſiccantur, quibus vero juuenibus ſicci ſunt, his ſeneſcentibus humectantur.* Rationem huius obſervati Veteres & inter hos, optimus ille HIPPOCRATIS interpres, MERCVRIALIS, hanc afferunt: in juventute intemperies calida acerrimæ bilis procreatrix eſt, a quo læviora fiunt inteſtina & alvus fluxa, in frigida vero ſenectute, pituita eminet, ceſſat alvi laxitas & durities ſuccedit. Contra ea ubi in juvenili ætate, ob perſpirationem auctiorem & firmiorem ventriculi atque inteſtinorum tonum, alvus ſicca, accedente ſenectute humectatur, ob lentiorem tum factam & impeditiorem perſpirationem. Anguſtatis enim & ſiccatis in ſenili corpore vaſorum & cutis ſpiraculorum oſculis, ſucci non rite ſubeunt eadem ſordibusque perſpirandis præcluditur exitus, quo fit, ut humida hæc recrementa ad alia corporis excernicula refluant, ibidemque collecta molliant, humectent & exeant, ex quo utique cauſa petenda, quod ſenes multum tuſſiant, ſpuant, mingant, per alvum deiiciant crebriusque catarrhis & coryzis exerceantur.

§. XX.

§. XX.

Adverſus ipſos etiam morbos mutata ætas præſidio eſt, eosdemque felicius abigit, quam ulla medicina. Illuſtre hanc in rem HIPPOCRATIS eſt teſtimonium *Sect. III. aph.* 28. ita habens: *plurimæ affectiones pueris judicantur partim in quadraginta diebus, partim in ſeptem menſibus, partim in ſeptem annis, partim ad pubertatem accedentibus. Quicunque vero pueriles morbi perdurant, nec deſinunt, quum ex ephebis egreſſi ſunt, aut feminæ quum menſtruales eſſe inceperunt, conſeneſcere conſueverunt.* Potiſſimum de epilepticis motibus idem gravis auctor hoc paſſim aſſerit, quod per ætatem ſanentur, ab hac vero non abacti, ægrius vel plane non tollantur. Sic enim *Sect. II. aph.* 45. diſertis perhibet verbis: *juvenibus comitialium liberationem faciunt mutationes, maxime ætatis, & aëris, & regionum victuumque. Sect. VI. aph.* 7. ita prodidit: *quibus epilepſiæ ante pubertatem contingunt, mutationem accipiunt, quibus vero accidunt viginti quinque annos natis, iis plerumque commoriuntur.* Et *lib. prædict. art. XVI.* hæc habet: *difficillime a morbo Sacro liberantur, in quibus a puero contigit morbus & ſimul ad virilem ætatem pervenit.* Eadem pariter CELSI ſententia, qui *lib. II. cap. II.* hunc in modum fatur: *ſi quæ genera morborum in infantem inciderunt, ac neque pubertate, neque primis coitibus, neque in femina primis menſtruis finita ſunt, fere longa ſunt.* Hinc etiam de CALIGVLA Imperatore narrat SVETONIVS, eundem ætatis beneficio, ab epilepſia fuiſſe liberatam.

§. XXI.

Si cauſſam rimamur huius effectus, hæc utique videtur veri ſimillima: deſiderari ſcilicet ad gignendum epilepticum morbum, non tantum certam in fluidis intem-

temperiem, ſed & peculiarem pravam in ſolidis, præſertim cerebro ejusque vaſis, membranis & nervis diſpoſitionem, ut non modo humor morbo excludendo aptus, ibi ſubſiſtere ſedemque figere poſſit, ſed & ſyſtema membranarum & nervoſarum partium ad concipiendos ſpaſmos & contractorios convulſivos motus habile ſit atque diſpoſitum. Jam vero humidiora cerebri & nervorum ſtamina ante pubertatem facile admittunt humorum ſtagnationem, atque etiam ob teneritudinem ad convulſivas motiones mobiliora ſunt magisque proclivia, eaque propter, ante ſeptimum præſertim annum, uti recte notavit DVRETVS, & epilepſiæ & horrendæ interdum artuum convulſivæ tractiones, agitationes & diſtenſiones invadunt, quæ tanto gravius tantoque diutius infeſtant, quanto magis a cauſis externis, inordinato & incongruo victu, animi motibus, aut mentis fatigationibus foventur. Superatis autem pubertatis annis, quando ab admixto ſanguini & lymphaticis ſuccis geniturae virilis, ut ita loqui liceat, ſpiritu, ceu fermento, omnes ſolidæ corporis partes, ipſaque cerebri ſtamina, tonum intenſiorem majusque robur adipiſcuntur, excretiones quoque harumque potiſſima perſpiratio, liberius ſuccedunt, evenit, ut vel naturæ beneficio ſua ſponte, vel adhibita quadam leni medicina, truculentæ illæ paſſiones deſinant atque exſpirent. Recte enim HIPPOCRATES *lib. de morb. ſacr. art.* 13. ita rationem reddit: *poſtquam*, inquiens, *viginti anni præteriere, venæ plenæ ſunt & cerebrum magis compactum eſt atque adſtrictum, quare non defluit in venas humor; ſi vero defluxerit, ſanguinem non ſuperat, multum ac calidum exiſtentem.* Quod ſi vero facta hac per ætatem partium ſolidarum & fluidorum progreſſus mutatione, epilepſia poſt vigeſimum quintum &

qui

qui sequuntur annos, persistit, vel etiam tum demum oboritur, vix perfecta speranda medela, ipso iam fidem faciente CELSO *lib. II. cap. IIX.* sic disserente: *morbus comitialis post annum vigesimum quintum ortus aegre curatur, multoque aegrius is, qui post quadragesimum annum coepit, adeo ut in ea aetate aliquid in natura spei, vix quicquam in medicina sit.*

§. XXII.

Neque vero tantum in epileptico malo, verum etiam in aliis gravibus & difficilibus capitis morbis, illa quae annorum lapsu in corporis partibus contingit mutatio, auxilio est, in phrenitide scilicet, melancholia, paralysi, insania memoriaeque debilitate, nec non convulsivis artuum motibus. Ea enim, probe monente MERCVRIALI *in praelect. Patav.* perpetua quasi HIPPOCRATIS fuit consuetudo, ut quando uno exemplo plura similia docere vult, illud semper seligat, quod frequentius, difficilius & notius est. Vnde quum in allegatis locis exponere sibi sumsit, quantum in morborum curatione valeat aetatis mutatio, epilepsiam in exemplum produxit, neutiquam exclusis aliis morborum convulsivorum speciebus, nervorumque & capitis affectibus, in quibus functiones animales & sensitivae turbantur. Sic igitur concludendum: si in epilepsia, ubi omnes functiones sensuum internorum penitus perduntur, ut superato insultu nec praeteritorum memoria supersit, aetatis mutatio medelam praestat, multo magis convulsiones & convulsivi motus aliique capitis, qui sensus internos non adeo laedunt morbi, eadem cedent.

§. XXIII.

Nobis certe plurima nota sunt exempla puerorum,

rum, qui a vermibus, adolescentulorum qui ab immatura venere, iracundiæ affectu & studiorum intemperantia, in convulsivos artuum motus, phrenitides & insanias incid erunt, & adhibitis quantumvis spectatæ virtutis remediis, acidulis, antepilepticis, cauteriis & balneis, graviter iisdem detenti fuerunt, post annum vero decimum quartum, nonnulli etiam vigesimum primum, sponte, sine medicina, accedente præsertim aëris mutatione, prorsus convaluerunt. Novimus quoque, impuberibus quibusdam tantam fuisse memoriæ membrorumque imbecillitatem, ut nec distincte loqui, nec firmum tenere gradum, nec memoria quicquam comprehendere potuerint, superatis tamen pubertatis & maxime vigesimo primo annis, membris externis vigorem ac firmitudinem, intellectui quoque ac memoriæ aciem accessisse, pristinaque penitus evanuisse vitia. Similiter multi animo obversantur casus de tinea capitis, salsis ad oculos defluxionibus, glandularum colli tumoribus, aurium fluxibus, pertinacibus coryzis & acribus ad epiglottidem destillationibus, quæ omnem Medicorum eluserunt operam, post pubertatis autem periodum, præsertim juncta loci victusque mutatione, vel sponte cessarunt. De quibus tamen omnibus historias, quarum amplus nobis suppetit numerus, heic inserere, brevitati studentes, supersedemus.

§. XXIV.

Quam variis, difficilibus & contumacibus passionibus femellæ pubescentes, antequam mensium experiuntur profluvium, attententur, res tam clara est, quam quæ clarissima, omnes tamen hæ affectiones, simulac tributum lunare decimo quarto anno persolvunt, ex-

spi-

ſpirant penituſque diſparent. Paucos ante dies veritatem huius obſervati nobis confirmavit generoſa puella. Fuerat hæc prima ætate floridi ſemper adſpectus & vegeta, accedente vero decimo tertio anno, tuſſim continuam, vomitionem, laſſitudinem totius corporis, inappetentiam, lentum calorem ac gliſcentem febrem, incurrebat, quæ ſecta in pede vena magis increbeſcebant, donec ipſa natura, medicamentis temperate balſamicis, laxantibus & ſtomachicis adjuta, menſtruum ſanguinis ſtillicidium inducens, exoptatam afferret medelam, prioribus penitus evaneſcentibus pathematibus. Adoleſcentes crebrioribus nocturnis pollutionibus diu afflictos mirumque debilitatos novimus, qui nihil levaminis a probatæ alias virtutis præſidiis experti, ſimulac vigeſimum primum ingreſſi ſunt annum, leniſſimis remediis, maxima ex parte ſponte, ab hoc liberati ſunt incommodo. Pari ratione ſunt nobis inter exempla juvenes noviter matrimonium ineuntes, qui ſemen non continere potuerunt, ſed ad contactum feminæ illico dimiſerunt, elapſis vero aliquot annis, moleſtum hoc & in conjugio infeſtum pathema diſceſſit prorſus atque evanuit.

§. XXV.

Neque etiam hoc loco prætereundum eſt id, quod ad illuſtrationem & confirmationem huic noſtri argumenti apprime facit obſervatum. Multis ſcilicet exemplis confirmatum habemus: virgines nubiles ſævis & rebellibus ſic dictis hyſtericis, ſpaſmodico-flatulentis ac convulſivis pathematibus fuiſſe exagitatas, nec prius ad ſanitatem potuiſſe perduci, quam quum viro collocatæ eundem expertæ ſunt. Primis enim coitibus,

quibus etiam CELSVS *lib. II. cap. 2.* magnam ſolvendi morbos tribuit virtutem, plane peculiaris inſolidis & fluidis partibus inducitur mutatio. Spiritus quippe, ut ita loquamur, geniturae virilis, elaſtica & expanſiva facultate pollens, in interiora uteri admiſſus, occluſa vaſorum oſcula aperit atque expandit, ut liberior ſanguinis per uterinam compagem fiat circuitus ac in ipſis fibris motricibus novi oſcillatorii & ſyſtaltici motus ac impetus oboriantur, quorum miniſterio ſubacti & emendati morbidi ſucci, deſerunt latibula, eliminantur, & reſtituto ſimul debito ſanguinis progreſſu, ſanitas redit.

§. XXVI.

Haec autem omnia, quae hactenus pluribus expoſuimus, apertius confirmant, vix ullam inter medicas doctrinam, tantum lucis in cauſarum quae morbos gignunt inveſtigatione & hos arcendi ac curandi ratione, afferre, quam hanc, quae de morbis aetatum horumque vera origine, tractat. Haec enim luculenter docet, praecipuas & proximas morborum cauſas non tantum fluidorum vitiis & perverſis motibus, verum etiam, & quidem potiſſimum, a ſolidorum labe eorumque prava diſpoſitione, textura & conformatione dependere. Haec idemtidem tradit, in ſanandis etiam morbis, praeſertim longioribus & difficilioribus, medicationem non tam ad humorum correctionem & emendationem, quam potius ad ſolidorum vitia corrigenda & ſubmovenda, ab artifice perito per congrua & efficacia auxilia eſſe dirigendam. Nam profecto, vix dici poteſt, quantum ad morbos tam arcendos, quam curandos valeat, illa, quae in ſolidis corporis partibus contingit mutatio. Hac quippe non modo fibrae & mem-

branæ nervosæ & musculosæ aliam texturam, structuram & conformationem adipiscuntur, ac vel subtiliores & teneriores, vel crassiores ac densiores, vel etiam magis tensæ, aut remissæ redduntur, ut alios motus oscillatorios & systalticos, eosque vel majores, vel minores, edant, sed & ipsa vasa & canales fluida vehentia, tum contrahuntur, angustantur & clauduntur, tum elonguntur, ampliantur & aperiuntur, ut novam plane figuram atque flexuram nanciscantur & fluidorum motum aliter etiam dispensent ac dirigant.

§. XXVII.

Et certe, quod tamen obiter tantum hoc loco tangimus, medicamenta, & ipsa quoque venena, testatum faciunt, adeo immutari posse ab ipsis solidorum naturalem conditionem, ut universi corporis integritas inde graviter luat. Novimus exempla, quod a rebus quæ venenatæ naturæ, ut emeticis, mercurialibus arsenicalibus, narcoticis, opiatis, validius quoque adstringentibus, debitus solidorum, maxime ventriculi, intestinorum & nervosarum partium tonus, penitus fuerit labefactatus atque destructus, ut corpus postea nunquam sanitatem perfectam recipere potuerit, sed semper infirmum, causarium ac debile manserit. Hinc vicissim illum medentum præstantissimum & peritissimum merito censemus, qui per remedia, quæ immediate & proxime in solida agunt, eorundem vitiis auspicato succurrere morbosque depellere novit. Absolvitur hoc tam salubri effectu illa tantopere celebratorum specificorum, si quæ dantur, adversus certos morbos virtus & efficacia; referenda huc quoque illa magnarum virium pharmaca, emetica, antimonialia, sudorifera, mer-

 curia-

curialia, anodyna, vesicantia, balnea, quæ imprudenter usurpata, maximam solidis affricare possunt labem, vitæ sanitatisque periculo stipatam, provide contra atque perite adhibita, præsentanea & efficacissima pollent salubri facultate.

§. XXIIX.

Interea vero, quæ ex hac rationali morborum ætatum disquisitione in usum medico-practicum elicienda, hæc adhuc merito referenda. Scilicet tum felici & fructuoso labore curationem rebellium morborum, capitis inprærsertim & nervorum, medentem aggredi, quando instante hoc termino accedit, quo solidorum in melius fit ob ætatis rationem mutatio ipsaque natura molimen secundat, uti maxime est, anno septimo, decimo quarto & vigesimo primo. Quando vero superatis his annis infantiles, pueriles, vel juveniles morbi nihilominus eadem persistunt atrocia, nec solvuntur, certo est indicio: eosdem fore maxime diuturnos ac contumaces, quin plane insanabiles. Recte enim MERCVRIALIS *prælect. Patav. pag.* 271. scribit: *illis temporibus natura in motu est, & sua sponte materiam morbi expellit, cui si Medicus auxilietur remediis, quibus ars utitur adversus hos morbos, & illi non superantur, tunc non amplius, natura veluti quiescente, curantur, sed in longum protrahuntur.* Dein artis operibus manum admoturus discat hinc: epilepsiæ aliorumque gravium morborum curationem in ætate infantili & puerili, non tam in eo positam esse, ut per pharmaca fluidorum vitia, pravam scilicet qualitatem ac intemperiem, vel eorundem nimiam molem corrigat & mutet, quam potius, ut solidis partibus aliam schesin & texturam inducat, per congrua medicanenta & specifica

sic

ſic dicta antepileptica, quæ tum certe non prorſus laude ſua defraudanda, eo quod in infantili ætate nondum adeo firmatus tonus ſolidorum, ſed emendationem facilius addmittit, quam in ſeneſcentibus.

§. XXIX.

Demum, quum hi ætatum morbi tam rebelles ſint tamque multi, quisque vel ultro perſpicit, plus utique ſtudii atque operæ impendendum eſſe iisdem præſcindendis ac avertendis, quam quidem huc usque a medentibus factum; id quod etiam detectis & cognitis veris eorum cauſis perficere non adeo eſt arduum. Scilicet pueriles morbi & infantiles a nimia fibrarum laxitate & ſuccorum nutrientium abundantia proveniunt; ideoque recte concluditur: ad arcendos ipſos temperata nervina, roborantia & blanda laxantia atque diuretica optima eſſe præſidia. Affectiones, quæ adoleſcentes, juvenes, nec non viros detinent, ſanguinis calidioris copiæ, intenſiori ſolidorum motui nimiæque humorum ad certas partes congeſtioni, ortum debent. Hinc ad declinandum earum inſultum apprime conferunt, tam diætetica, quam pharmacevtica, quæ nimium æſtum & ebullitionem ſanguinis contemperant, ut ſunt aquea diluentia, nitroſa, nec non tempeſtivæ ſanguinis miſſiones, rejectis omnibus calidioribus, ſudoriferis, exagitantibus, validioribus purgantibus, vehementioribus quoque animi corporisque exagitationibus. In ſenio qui infeſtant morbi, a nimia fibrarum ſiccitate & rigidite, tubulorum anguſtia, & ſecretionum atque excretionum impeditiori ſucceſſu pendent. Omnia igitur intemperata, tam in victus, quam pharmacorum admini-

ſtra-

ſtratione evitanda, nimis videlicet calida, frigida, acida, ſalſa, tanto magis exſiccantia, adſtringentia & tonum fibrarum minuentia; contra ea ſalubritatis laudem ferunt merito omnia temperata, ex medicamentis diaphoretica, laxantia, nutrientia, ſtomachica, roborantia, ex alimentis, quæ facile digeruntur, vim emolliendi, humectandi & temperandi habent. Quod ſi vero jam impetunt ac præſto ſunt hi morbi, non penitus omittenda ſunt remedia, nec concedendum ut morbus libere ſæviat, ſed occurrendum potius iis, quæ cauſam leniendo ejusque vim ſenſim infringendo, naturam adjuvant ſemperque quo ipſa vergit ducunt.

F I N I S.

